

DISCURSOS

ILEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS”

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS

EL DIA 28 DE MAIG DE 1922



BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CENT, 140 A 144

1922

DISCURSOS

LLEGITS EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE
D. FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS

DISCURSOS

IL·LEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS” DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS

EL DIA 28 DE MAIG DE 1922



BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CENT, 140 A 144

1922

A LA
ACADEMIA DE BONES LLETRES

SENYORS ACADEMICHS:

Dues honors m'heu fetes, tan immerescudes com agra-hides.

La una, cridar-me a formar part d'aquexa ilustre, antiga y prestigiosa Corporació hont tants Mestres han treballat per les Bones Lletres de la nostra terra ab llurs talents y llurs idealitats, y a la que jo—pobre de mi—no puch aportar rès que valga la pena.

L'altra, ferme substituir al inoblidable amich que tan senyalat buyt dexà en aquexa Casa, el poeta y dramaturch que fou En Francesch Ubach y Vinyeta.

Sustituirlo, no podria. Ocupar el séu lloch, sols puch férho per manament vostre, pensant en l'afecte que sempre'ns duguerem y en els ideals que tota la vida'ns ajuntaren.

Quan jo'l vaig conèixer — ell tenia uns quants anys més — l'Ubach ja era l'autor del *Darrer Pallars*, aquella famosa Englantina del 1868, y havia estrenat son primer drama *Honra, patria y amor*. La ocasió de la nostra coneixença fou la meua entrada a «La Jove Catalunya», aquella Societat patriòtica, mare de totes les que s'han succehit fins avuy dia, qu'ell y sos companys acabaven de fundar. Allí, en son modest local mudable, teniem les nostres reunions y celebravem les nostres festes, y'ls més joves ens avesavem a tractar y estimar als més grans, que'ns animaven en els nostres ensaigs, fent junts y de bracet el camí dels nostres ensomnis.

L'Ubach era un dels més estimats. S'ho guanyava ab son tracte lleal, ab sa fermesa de convicció y ab sa incansable activitat en son treball literari, que durà tant com la seva vida. D'aquella colla n'eren l'Aulestia, En Montserrat, En Picó, En Riera, En Roca y algun altre, que venien a ser la plana major d'aquella Societat; y entre ells l'Ubach hi figurava com una de les més altes graduacions, de tots reconeguda y acatada.

Català fins al moll del òs, poeta per temperament y per voluntat, posà de preferència son talent y sa inspiració al servey de la seva patria; tant es axís, qu'en mig de sa vasta producció com a poeta líric, com a narratiu, com a dramàtic, sempre lo que's destaca més y sembla fet ab més fè es lo que s'inspira en nostres monuments, en nostres costums y en fets gloriosos de nostra historia nacional. Axò no vol dir que lo altre no tinga valor; prou ho acrediten bona part de les *Primerenques* y de les *Expansions* entre ses líriques y drames com *La mà freda* entre ses obres de teatre; però es evident que sos drames històrichs y sobretot son *Romancer* es lo que marca més la personalitat, la inconfondible fesomia literaria del Ubach y Vinyeta.

Fixeuvos no més en son *Romancer* y considerèu l'enorme contingut d'aquexa colecció, encara no publicada per complet. Jo crech que si hagués viscut tant com necessitava la seva feyna, als romanços del Ubach s'hi hauria abocat tota la Historia de Catalunya. ¿Que no tots estan a la mateixa altura? ¿Quín dubte hi hà! ¿Que devegades s'hi sent la impressió del motllo fet? ¿Es tant com naturall.. ¿Creyèu possible qu'un sol home escriga'ls vint ò trenta mil versos d'un romancer, sostenint sempre la mateixa inspiració, sense caure may en amanerament, ajudat sempre de la mateixa originalitat en la concepció? Fóra demanar massa a la potencia humana. En cambi, busquèu entre aquella llista de composicions y veurèu quantes y quantes n'hi hà que poden servir de models y que han de figurar forçosament en totes les antologies que's facin de la nostra poesia moderna. *Lo darrer Pallars*, *Lo combat de Cadaqués*, *Rey y lley* y moltes altres més responen de la meva afirmació.

La producció total del Ubach fou considerable: poesies, drames, l'extèns estudi del teatre català. Alguna cosa hi hà

qu'encara queda inèdita: diferents romanços y una comedia lírica, que jo sàpiga. No parlèm dels séus projectes no realisats, ni d'altres que quedaren a mig fer.

Al dedicarli avuy aquest recort, no faig més que pagar un tribut al amich qual cadira'm fèu ocupar. ¡Llàstima que no puga parlàrvosen més llargament, com correspondria, algun altre company que'n fes l'estudi complet ab l'alt esperit crítich que jo no tinch! S'ho merexen tant l'home com l'escriptor, tant l'amich com el patriota.

Jo no'n sabria pas, — oh Academià insigne, —
d'escriure un bell sermó sabi, exemplar y digne.
d'entrà'en vostre concurs;
no'm sento cap viver d'idees en ma pensa
ni conech l'adequat bell dir que les agença...
jo no sé fe'un Discurs.

Prou sé lo que li cal, de talent ò memoria:
saber de ciencia ò art, de lletres ò d'història,
de lo bell ò lo bò;
tirant per lo més alt, tractar filosofies;
tirant per lo més baix, inventà'ortografies...
jo no sé ni d'axò.

A la bona de Deu meno ma xica herencia;
instint, sentit comú me fan d'art y de ciencia;
la fè'm fa guaytà'al cel;
si he fet rès passador, m'ha exit vullés no vullés,
y, com l'arbre talment, la saba de mes fulles
la xuclò de l'arrel.

En mi sento que vinch dels pares y dels avis,
que de llur franch parlar duch la mel en los llayis
y la força en el cor;
als dictats de llur seny tot temps he donat aula;
y sé per llurs dictats qu'es d'argent la paraula
y un bon silenci es d'or.

Per ço, davant majors, ma intel·ligència poca
sol callar, com de fet a ma humilitat pertoca,
y per ço avuy, aquí,
quequejo com un nin davant de tots vosaltres,
sentint què, del refrany, la paraula es pels altres
y'l silenci per mi.

Mes ay! al inferior li toca no més creure:
heu volgut que parlés, y massa podrèu veure
si tenia rahó
defugint temerós l'honor que m'heu donada;
prenèu la voluntat, y escoltèu ma parlada
com una confessió.

No só més qu'un devot. La devoció més pura,
després de Deu per qui no té temps ni mesura,
la poso en tot lo bell;
la poso en tot lo bo que hi hà damunt la terra,
en tot lo que sobrix de l'humana desferra,
que si no es Deu, es d'Ell.

No só més qu'un devot. No sé pas en la vida
cap altre goig igual, ni més alta florida
del cor y de la ment:
per devoció, fugim de baxes oradures;
per devoció, pugèm a totes les altures;
devoció es crexement.

Crexement d'esperit, des de nostra poquesa
cap a nivells majors de geni ò de bellesa,
de força ò santedat;
crexement que'l devot fins al ídol exalta,
que'l fa participant de sa virtut més alta...
l'amich viu en l'amat.

Só un devot, y de temps, de vostra casa antiga:
d'aquí raja'l bell doll de tanta veu amiga
qu'allà en ma joventut
m'encomanà'l delit del poètic espasme
y encengué en mon cervell y en mon cor l'entusiasme
que may més he perdut.

Aquí feyen aplech en aquells remots dies
els egregis varons, les nobles fesomies
de mos mestres primers,
aquells que per lliçó llur exemple donaren,
que del nou ideal los camins afressaren...
los nostres devantera.

D'ells aprenguí a escoltar la veu de l'avior santa
y a entendre lo que'ns diu sa ira ò sa complanta;
y d'ells també aprenguí
a fer bullir la sanch, a envigorir la pensa;
a tirar llenya al foch de nostra renaxença
pel temps qu'ha de vení'.

D'ells aprenguí l'amor de nostre vell llenguatge,
l'amor de ferlo viu, de tràurel d'esclavatge,
d'alçarlo triomfant,
clau mestra dels anhels qu'a tots nos encativen...
Al cim, al ideal, molts hi van, poch hi arriben;
jo he sigut dels que hi van.

He sigut dels que hi van, com en una creuada,
la fè en l'assoliment, la voluntat posada
en comandà'ò segui'
— tant se val! — y he sigut recompensat de sobra,
al veure'ls més valents al cim de la gran obra,
pel goig de fe'l camí.

Y aquest goig ¿a quí'l dech sinó als varons ilustres
quals lliçons y consells a través de deù ilustres
dins meu han perdurat?
Si sóu vells, els heu vist sentats entre vosaltres;
mestres ho foren tots; mes, per damunt dels altres,
s'alça una trinitat

estranya, incoherent, potser desavinguda,
tres genis desiguals que'm foren quart y ajuda
de mos primers tanteigs,
influint sobre meu cad'un a la seva hora:
un qu'es tot claretat, un que crida, un que plora...
Sembla qu'encara'ls veig.

Diversos en el gust, consemblants en la essència,
eren tres radiacions d'una sola potència,
tres branchs d'un mateix sòch,
tres veus d'un sol amor que per totes tres clama;
que si En Milà era llum, En Balagué'era flama,
y l'Aguiló era foch.

Era a cà'n Verdaguer y en sa vella poltrona
que jo veyà En Milà cada dia una estona
de fidels envoltat;
al séu dir paternal jo'm feya tot orella,
y dura en mon recort com sos versos d'aquella
Cançó del Pros Bernat.

Era l'home de seny, nèt el cor, serè'l rostre;
no volgué als Jochs Florals altre idioma que'l nostre,
y ben sol l'hi establí;
seguí'l Renaxement en sa llarga volada;
al cap d'anys, el sobtà sa virió'insospitada,
y no se'n penedí...

Era al vell Atenèu, ò al balcó de la plaça,
ò al guarnit cadafalch, sempre enfront de la massa,
que veyà En Balagué'
cantant versos llampants que foren gra que lleva
com ho foren els fulls d'aquella Historia seva
qu'a tots ens remogué.

Arborat pels recorts de la patria avilida,
sentí pes de grillons y coysor de ferida
y rojor de vençut;
dexà'l llaut suau per la trompa guerrera,
y ab estrofes furients ventejà la foguera
de nostra joventút...

En son estudi estret, ò en l'ampla llibreria
de Sant-Joan, ò bé corrent la pagesia,
jo veyà l'Aguiló
captant pel Cançoner, captant pel Diccioniari,
fent versos que d'amor de patria són breviari,
que són flors d'emoció.

Apòstol campió de nostra antiga parla,
llevarli servitut, de nou entronisar-la,
foren sos ideals;
hi consagrà l'esforç de sa veu y sa ploma,
y assenyalà a les gents les fites del idioma
com fites nacionals...

Axí, talmènt com qui remunta d'un abisme,
rebí, als cims, les clarors del nou Catalanisme,
y axí ma devoció
posí per sempre més en vostra llar calenta,
y en aquells mestres tots, y en aquella valenta
vibrant generació.

Y'm dirèu: què n'he tret de tot aquest mestratge?
Poca cosa, ben cert. Y no'l retrech per gatge
de lo que no puch dar,
sinó reconexent a la seva sabiesa
lo que va sembrà'en mi y en ma pobra axutesa
no ha arribat a granar.

Una cosa, però, dintre meu furga y seba,
com llevor que no pot exir fòra la gleva
qu'endureix el trepig:
de tot allò qu'aquells mestres meus m'ensenyaren,
si no n'he llevat fruyt com ells lo rumbejaren,
m'ha quedat el desig.

M'ha quedat el desig de la tasca acomplida,
del anar dreturer pels enganys de la vida,
d'assolir l'ideal,
de fer tot mon poder dins la meva flaqueza,
d'ajudà'al més valent en la comuna empresa
y empènyel cap endalt.

L'ideal es de tots, y un sol que l'assoleixi
glorieja y ennobleix tot l'esbart que'l seguèxi.
Y donchs, amunt els cors!

Cal ser molts perque algun arribi hont tots voldrien.
Capitans ò soldats, arrèu, benvinguts sièn
los que hi porten l'esforç!

Axò, Senyors, es tot lo que pot oferirvos
aquest novell company que ni tan sols sab dirvos
tot son agraïment
per haverlo cridat en mig de tals confreres
a seure, setantí, vora la llar dels pares
d'aquest Renaxement.

Ja m'hi havia fet lloch quatre ilustres enrera,
quasi una vida, aquell que tan bondadós era,
lo vell Duran y Bas:
vaig guaytar temorench dins el triat cenacle,
vaig girà'averkonyit desobehint l'oracle,
y no vaig entrar pas.

Avuy, que'ls anys m'han fet menys esquerp qu'abansara,
al vostre noble invit he fet més bona cara
com la calía fe'.

A la vostra bondat no hi hà por que defugi.
M'hi heu ofert un seyent, y ho prenh com un refugi
per la vellor que ve.

Deuré trobarhi encar aquella escalför santa
dels vells que hi varen dur tions y foch a manta
per ells y per tothom,
pels que hi sòu guardians de la tradició antiga,
pels que hi seyem novells, per tota gent amiga
que hi vinga d'hontocom.

Y ab aquella escalför suau de llenya vella,
que'l còs envigoreix y'l recort esparpella,
faré meditació,
y'm revindrà més fort lo que'l pros Milà deya,
lo que en exaltament En Bälaguer retreya,
y'ls clams del Aguiló.

Y, sentint en mon pit ressonar la comanda
que fan aquelles veus venint de l'altra banda
de la vida present,
us diré en veritat, com en fè de notari,
lo que diuen les veus exides del ossari
com veus de testament:

«Estimèu la Ciutat y la Terra nostrada,
fèula crexe'y florir, fèula forta y granada,
tornèuli'l senyoriu;
preparèu l'avenir, siguèu del vostre segle,
y estudièu lo mort com una norma ò regla
per ordenar lo viu.

La Llengua heu de tenir com senyora y majora
dintre casa y arrèu; sa corrent redemptora
sia'l vostre Jordà;
lo temps de promissió per vosaltres arriba;
donchs, redimíus d'axut, y en aqueixa aygua viva
tornèushi a batejà'.»

Senyors, als Mestres morts he dut ma reverencia;
de llurs dictats y fets n'he tret el moll, la essencia,
que val a dir que'ls furs
de nostre vell parlar ni moren ni prescriuen;
he fet senti'als vivents lo que'ls passats nos diuen...
y aquest es mon Discurs.

RESPOSTA
DE
DON RAMÓN D. PERÉS

SENYORS ACADEMICHS:

Vostra indulgencia m'ha fet la honrosa comanda, qu'agraheixo en tot lo que val, de donar la benvinguda al nou, il·lustre company; mes jo haig de confessarvos que may tant com davant del seu modest y bell parlar m'he sentit avergonyit de no ser més qu'un humil dexeble de la llengua y de les lletres catalanes, avuy que haig de respondre a qui de tants anys te ja guanyat el titol de mestre en una y altres y tan bé demostra merèxel. No «en mots triats y dignes», com jo voldria, sino ab la senzillesa ab que parla 'l poble, hauré de fer els honors de la casa, y la desproporció entre 'ls mèrits del qu'arriba y la pobresa del que surt a rébrel ha de ser tan patent que sols penso que pugà perdonàrsem en part si cuydo de que 's vegi ma bona voluntat

*«de fer tot món poder dins la meva flaqueza,
d'ajuda' al més valent en la comuna empresa
y empènyel cap endalt»,*

com acabeu de sentirli dir al poeta; si es que fins axò no resulta totalment innecessari a qui la veu popular ha donat ja de temps un lloch preeminent en el respecte y la gratitut de llurs contemporanis.

Si una vida de pur y desinteressat entusiasme per un ideal tot bellesa y amor hi ha entre nosaltres, aquesta vida es la del poeta y gran 'aymador de Catalunya Francesch Matheu, que no sols s'ha dedicat sempre a convertir en flors propies la rica sava de la terra catalana, sino que ha ajudat poderosament a fer els jardins dels altres, com el bon pagès no pot veure que hi hagi ermots ahont Deu volgué posar els elements per que hi rumbegés l'ufana dels conreus,

qu' es el cant triomfal del esforç del home y una de les moltes maneres pràctiques y positives de fer patria. Ja veyeu, donchs, com tota la exquisida, però excessiva modestia que respira 'l magistral parlament en vers qu' acabeu d' escoltar, no necessita que jo vinga a contradirla ab paraules, puix ja 'ls matexos fets s' encarreguen sobradament de ferho. Aquest nou acadèmich que 'ns ha parlat en vers perque, com a poeta, troba qu' es més fàcil y plascent per ell el llenguatge rimat qu' el de la prosa, tenia, com pochs hi hagi, 'l dret de ferho, y prou l' èxit ha justificat un procediment que, si resulta una novetat entre nosaltres, no dexa de comptar ab precedents en altres literatures y academies, y 'l mateix autor l' ha practicat avàns d' ara (1), venint a demostrar una vegada més que 'l vers no ha d' ésser altre cosa que la sublimació, nítida y natural, d' una bella prosa ben arrodonida, gràfica, armoniosa, plena de seny y abundantment regada per les aygues de l' imaginació y del sentiment, ja que tant en vers com en prosa 's pot dir tot, ab una sola condició: la de saberho fer ab gust y habilitat d' artista.

L' art y 'l gust d' En Matheu estàn ja d' anys prou acreditats perque hagi jo d' insistir gayre aqui en ferlos remarcar, per més que 'm semblin molt típics de sa personalitat; y axís me permetereu que 'm fixi especialment y com de pas en el bell recort que dedica la seva ànima generosa y justa a aquells tres mestres d' ell y de tot el catalanisme: En Milà, En Balaguer y l' Aguiló,

un qu' es tot claretat, un que crida, un que plora...

com ell ha sapigut caracterisarlos molt be en un sol vers.

Del clar y reposat cervell d' En Milà, que té la serenitat d' una ben equilibrada estatueta grega, y la diàfana llum, helènica també, d' una de nostres platges levantines, Deu vullga que no se'n perdi may la mena a Catalunya, per ajuda de la propia riquesa y penyora d' aquell respecte dels estranys sense 'l qual no hi ha vida digne possible; dels crits d' En Balaguer y dels planys de N' Aguiló, no es fàcil que la essència se'n perdi, perque sempre tenen, desgraciada-

(1) En el discurs per la Festa literaria d' Olot de 1898; en el dels Jochs Florals de 1902 y de la presidència del Ateneu Barcelonés de 1920, per exemple.

ment, certa actualitat; però 'l desitg de les generacions futures indubtablement haurà d' ésser qu' arribin a ferse innecessaris y constituhexin, més qu' altra cosa, recorts històrichs. Lo que may podran fer ab justícia aquelles generacions, es oblidar a cap dels tres, perque de la llevar neix la planta, y no es dat a tots els pobles que volen el tenir exa llevar rica y plena, prometedora de bells esplets, uns d' una classe, altres d' un altre, però tots donant fè de que 'l terreny es bo, y ardit el bras del home qu' en ell te estada y que tramet la força d' avis a nets, pera la grandesa d' aquesta dolça Catalunya, que posa 'l cap serè sobre 'l ferm coxí del Pirineu y te al pit, al lloch qu' ocupa 'l cor, la nostra estimada Ciutat, la gran regina del Mediterrani, que guayta des d' ell al mon ab sos uils blaüs, anyoradiços o esperançats. Axís volgué Deu que Catalunya fos la fusió del seny y del foch neguitós qu' aspira sempre a ser flama, alta y onejanta al vent com bandera que sembla tenir vida propia y moures suau o febroament segons els diferents estats d' un esperit complexe, rich en color y en gradacions de tons.

No haig de molestarvos, senyors, seguint pas a pas el discurs del nou acadèmich, perque ni vosaltres heu de menester guía per apreciar ses belleses, ni es just que vinga a dexatar la prosa lo que la natural condensació del vers sap dir millor. Més aviat crech qu' es ja hora de que vos parli d' aquells titols ben coneguts que reclamaven, ja de temps, la presència d' En Francesch Matheu en aquesta llar tradicional dels mestres de la renaxensa catalana. Els millors pergamins qu' acrediten la noblesa d' un poeta son els seus llibres, y quan aquests han fet sentir o pensar a una generació, es qu' eren la expressió viva y justa de les seves tendencies, dels seus ideals y aspiracions. La poesia veritable te sempre quelcom d' etern; però, malgrat totes les nostres ilusions, te també molt més de relatiu o transitori de lo que solem creure, perque es una de les grans veus del mon, y tal com la naturalesa d' aquest cambia, cambia igualment la veu, ara de nin, després d' adolescent, més endavant d' home en plena virilitat, y al fi de vell y decadent, per rependre altra vegada quan sembla que va ja a acabar-se, y, fent una revifalla, completar ab nova força 'l cicle de

la evolució constant de la vida, de la humanitat. Involuntàriament solen escriures els versos de la faysó que pot semblar més grata al moment en que foren concebuts, y uns viuen lo que les roses, l'espay d'un dia, o niexen mórts, mentres d'altres se'n despren tan pura y penetrant essencia, que ni la immensitat del ayre pot absorvir-la tota, y sempre'ns ne dexa poca o molta perque d'ella 'n gosem els que venim després del moment en qu'esclatà la flor. Però les flors esclaten principalment per als que les rodegen y poden cullirles desseguida, en plena frescor, si saben adonarsen a temps.

Axis colliem nosaltres, els qu'erem mólt joves pels volts del any 1880, les flors que'l renaxement català 'ns ofería en aquella generació de poëtes que semblaven rivalisar en sa abundosa florida. ¡Qué'n eren de fresques y xamoses per als que també estavem al bo de la florida del viure, al cor d'aquella màgica selva verge dels primers anys de la joventut! Avuy aparexia aquell premi dels Jochs Florals de 1877, *L'Atlántida*, d'En Verdaguer, treta ab genial esforç d'home de fè ben arrelada del fons de les aygues del passat; altre dia les vibrants tragedies en vers d'En Guimerà, *Gala Placidia* y *Judith de Welp* (1), o ses potentes líriques (2); o be les altres tragedies poëtiques d'En Balaguer (3); o *Lo Reliquiari* d'En Matheu, en 1878, y després *La Copa*, en 1883 (4); y també 'ls primers *Cants íntims*, *Balades* e *Ídilis* de N' Apeles Mestres. No cal dir que no eren aquests els únichs poetes de Catalunya en aquell temps y fóra injusticia envers els altres el suposarho axis; però poch a poch va anarse establint, com sempre, aquella especie de votació del públich que proclamava com a primeres figures la d'En Verdaguer, la d'En Guimerà, la d'En Matheu, la d'En Mestres, y, per espay de bastant temps, d'ells esperavem els aficionats a la poesia les noves y sorprenents coses qu'havien de dirnos, les grandeses o exquisides finors

(1) *Gala Placidia* es de 1879 y *Judith de Welp* de 1884.

(2) *Índibil* y *Mandoni*, que començà la reputació poëtica d'En Guimerà, es de 1875.

(3) La primera edició de les *Tragedies* d'En Balaguer es de 1876.

(4) Aquestes son les dates de publicació dels llibres, però d'ells formen part composicions ja conegudes o premiades en Jochs Florals anteriorment.

ab que somniavem. Jo haig de confessarvos que si pera tots tenia ma entusiasta joventut un mot d'admiració, servava sempre un reconet molt íntim del cor per aquelles breus, naturalíssimes y sentides composicions d' En Matheu y d' En Mestres, ahont despuntava ja l'auba de la poesia més moderna de Catalunya, la que s' esforçava en rompre 'ls motllos antichs pera crearne de nous. Els que llegiem a Heine y a Becquer, primer, y després buscavem ja en les immensitats de Goethe; en els jardins sabiament podats y conduhits de la poesia francesa (de Coppée y Sully Prudhomme, principalment); y fins de la italiana (ab Carducci y Stecchetti, per exemple) (1), o en alguns dels antichs clàssichs, lleys pera anar formant el còdich de la Musa nova qu'adoravem, rebíem com a última paraula de lo modern les composicions que, com les d' En Matheu, eren crits del cor despullats del vell convencionalisme retòrich; apartats de l' in flor que ja 'ns disgustava, com oposada al esperit essencialment realista de la època, y en els quals si alguna influència clàssica podía haverhi seria la d' antichs poetes subjectius catalans, barrejats, tal volta, ab recorts d' Anacreont y Safo o dels elegíachs llatins. Volíem una poesia veritat, ingènua, que s' acostés lo més possible a la Naturalesa, y quin dubte hi ha que obres com *Lo Reliquiari* entraven de ple en nostre ideal, per sa senzillesa y naturalitat volgudes, per sa llibertat y sentiment? De des la bella endreça, escrita en provençal y dirigida a la esposa del venerat autor de *Mireya* (2), fins la darrera composició en que figuren aquells delicats versos de primaveral frescor:

*«La ma secreta que desclou la rosa
y en cada bech una armonia hi posa,
ha esponcellat mon cor».*

tot ens parlava de lo que nosaltres matexos sentiém, y 'ns feya llegir y rellegir aquell llibre com un petit breviari d' amor en català, com unes veritables cançons de fadrí festejador, titol dels primers assaigs poètics del autor (3).

(1) Y aviat ab les primeres obres líriques d' En D' Annunzio.

(2) En Matheu conegué d' aprop a En Mistral y demés poetes companys seus, en sa anada a Provença ab l' Aguiló y l' Andren Balaguer y Merino, al Maig de 1878.

(3) *Cansons alegres de un fadrí festejador* es el titol complet ab que foren pu-

Ab *Lo Reliquiari* y ab altres poesies d'esperit y d'estil semblant que s'escrigueren en aquella època pels matexos que no'n feyen d'elles sa especialitat, començà, senyors, una evolució poètica que no s'ha abandonat després, sino que ha seguit desenrotllantse y modificantse fins a crear a Catalunya una escola que ha renovat la poesia molt abans de que la literatura castellana s'adonés dels nous ideals que li arribaven d'Amèrica, passant primer per França. Jo sé que a tots aquests orígens se'ls fixarà per alguns una data molt més propera; però'ls precursors del moviment modern d'avuy son d'aquell ahir qu'a voltes s'aparenta oblidar; d'aquell ahir qu'admirava a Enrich Heine, el que'ns ensenyà'l retorn a lo primitiu y a la bellesa pura de les flors bosquetanes. Sense'l pás de la generació del 1880 y de pochs anys abans o després, no s'hauria arribat a lo qu'avuy sembla que ha sigut sobtada troballa molt posterior. Si s'ha assolit en el vers el parlar clar, natural y fondo, y de manera ben catalana per sa concisió y brevetat, sugeridores de grans horitzonts, ha sigut per evo-

blicades sense nom d'autor en 1875 y de les quals no se'n parla ja posteriorment en la llista d'obres d'En Matheu, com un d'aquells llibres de la juvenesa dels poetes que després s'obliden.

A qui pugan interessar detalls d'aquesta obreta remeteré a un de mos assaigs crítichs juvenívols (y excuso dir que d'escàs valor, per tant), qu'aparegué en 1883 en la revista catalana *L'Avens* ab el títol d'*Esbossos crítichs: Francesch Matheu*. D'aquells articles ne preneh aquí en extracte:

«En 1875 apareixia, baix el títol de *Cansons alegres d'un fadrí festejador*, un tomet de trenta y tantes pàgines sense'l nom del poeta. De tot hi ha en ell baix el concepte del mèrit. Se nota certa assimilació de l'esperit de Heine... La part heiniana d'aquest volum està, no obstant, y si s'exceptúa alguna qu'altra composició, més en certs jochs de la frase que en altra cosa». Avuy haig de fer observar, més ben informat, qu'aquesta influència no sembla ésser deguda a la lectura directa de Heine, sino que degué ser indirecta, com en altres poetes de la època.

Pera estudiar els comensos del nostre pot ser útil també lo següent que's troba en l'esmentat estudi:

«No sempre'n Matheu s'ha mantingut exactament en els límits del gènere a qual cónren se dedica avuy. En 1873, per exemple, apareixen en els Jochs Florals dugues composicions en que seria difícil endevinar al futur autor del *Reliquiari*. Titúlas la una *Salvaterra* y l'altre *Lluís de Requesens*. L'autor cercava encare son camí... Al següent any trobava son gènere en el poemat íntim *A una morta*, que op tant a la flor natural se'n dugué sols una poncella, y que ampliat més tart per son autor y substituït el títol per el més concís de *Morta* formà part del *Reliquiari*».

Parla també ab cert deteniment aquest estudi de la poch coneguda *Cançó de la espiga*, publicada a *La Renaixensa*; però per qui vulga anar seguint les diferents manifestacions de la poesia d'En Matheu, la colecció de volums dels Jochs Florals li oferirà curiosos materials.

lució y no per generació espontànea. Encara som molts els que recordem com aquell premi qu' en els Jochs Florals de 1878 se donà a *Primavera*, una de les tres seccions de *Lo Reliquiari*, semblà al públich, al sentirlo llegir, que revolucionava la poesia tradicional en aquella festa (1). Y aixís era, en rigor, y bell es encara aquell joyell de la poesia íntima catalana, malgrat les majors complicacions de fons y de forma a qu' avuy nos hem anat aficionant. Com tot lo que fou ben sentit y artísticament expressat, si es una data per l' historiador literari, es un obgecte d' art que sempre contemplèm ab gust.

Refermada y fins ampliada quedà la impressió de novetat que produhí *Lo Reliquiari* ab l' aparició de les poesies que varen formar altre llibre famós d' En Matheu: *La Copa*. Era breu, ben cisellat, brillant y ferm com una copa de ferro y or, y semblava qu' hagués adquirit del vi capítós y ardent d' aquesta terra soleyada l' ànima que regala 'l paladar o enardeix la sanch, l' esperit de nostres Priorats y Alelles. Brindava per l' amor ab cert epicureisme de poeta antich y per la patria com un català ben modern; en versos arrodonits, sense fullaraca; ab veu apassionada, ab crits d' ira o murmuris anacoreòntichs. D' aquells crits, ja de maledicció, ja profètichs, n' hi ha alguns qual ressò dura encara, com *A Felip V*, *Cant de germanor*, *Lo dret vell*, *Pobre patria!* y altres qu' eren expressió no tant d' exaltacions patriòtiques d' allavores, com de quelcom que lo mateix te aplicació al temps present, puix encara semblen d' avuy estrofes com aquella de:

*«Volen fernos blanchs o negres...
que va errada aqueixa gent!
Com nos hem partit la taula,
compartim lo sentiment,
y beguèm per Catalunya.
y beguèm pe' l temps vinent».*

(1) En l' esmentat assaig crítich publicat a *L' Avenç* hi trobo aquestes frases típiques de l' època:

«Recordo encara l' impressió que a varis, no acostumats a aquell gènere de poesia, feu *La Primavera*, premiada en els Jochs Florals de 1878. D' algun sé que 's lamentava amargament per la decadencia de l' Institució y anyorava aquells temps en que 's premiaven coses qual lectura durava al menos una bona estona».

O bé:

*«Aquest Dret que 'ns volen pendre,
aquest Dret qu' es tan sagrat
com los ossos, com la cendra
dels bons avis qu' han finat».*

La lira de ferro qu' empunyava En Matheu al dexar la daurada del amor no s'aturà en les composicions de *La Copa*. Recollides estàn les qu' obehexen a aquella inspiració en *La meva garba*, sèrie que, juntament ab la tercera edició de *Lo Reliquiari* y ab la sentida y breu *Tardania*, publicà'l poeta en 1899, ab el peu d'imprompta de Perpinyà, qu' es tot un recort d'època. *L'Ombra del Rey*, *Patria*, *Festa*, *Amor de patria*, continüen aquell entussiasme y ardiment de poeta civich que té sobries eloqüencies tribunícies y la bellesa de l' indignació qu' esclata en mots vibrants, breus, durs com punys closos. D' Anacreont hem passat de sobte a Tirteus, y jo no sabria dirvos, senyors, quin dels dos decidirà els jutges futurs que s'avenia més ab l'ànima de nostre poeta: suau, elegant, tendre, senyori-vol, quan parla del amor; enèrgich y realista en l'expressió quan, canviant el vent, la dolça marinada 's gira en tramontana. ¿Com s' ha fet el miracle? Un sol nom l' ha realitat: el nom màgich de patria, qu' enardeix als homes y es el rival més gran qu' ha tingut sempre l' Amor, fet de dolcíssimes petiteses a les quals aludeix el poeta quan nos diu:

*«De un res de llevar
se'n forma una arbreda;
d'un sol espurnich
se'n fa una foguera;
d'un trist gra d' encens
se'n ompla una esglesia...»*

y que sembla quedar oblidat y vençut per la veu potentia que 'ns canta:

*«Quan s' estimba un penyal y allà en avall s' assola,
l' àguila no cau pas ab ell, sino que vola
y a ple pulmó s' enlayra per l' espay infinit...
Patria mèva, despèrtat! enlàyrat, esperit!»*

¡Dólç y noble venciment el del Amor quan les àguiles el dexen per empendre la volada fructifera y valenta!

Del patriotisme d'En Matheu crech jo qu'adhuch es més lo actuat que lo escrit. Ab el bell desinterès de que vos he parlat, ha viscut fomentant l'entussiasme dels altres y ha sapigut allargar a temps una ma amiga a mólts que potser n'estaven faltats. Ja en sa joventut el trobem com un dels entussiasmes d'aquell esbart de *La Jove Catalunya*, que té sempre reservat un important lloch en la historia de la literatura catalana, y dirigeix o ajuda a fer revistes y setmanaris (1), y publica les *Cansons de Pere Serafi*, influeix poderosament en la transformació y conservació dels *Jochs Florals*, y comença, en 1883, la direcció d'aquella *Il·lustració Catalana* (2), que junt ab la Biblioteca nombrosa del mateix nom (3), obre'ls brassos als millors escriptors catalans de la seva època y'ls ofereix segura divulgació pera llurs produccions y arxiu ahont sempre trobaràn llurs noms els que en temps futurs vulgan estudiarlos. La *Il·lustració Catalana* es no solament tota la vida de Catalunya en una època determinada, en sos aspectes literari, artístich, arqueològich y social: es també un gran acte patriòtich que mantingué llarch temps el foch sagrat del entussiasme y feu que ses espurnes arribessin a les més apartades llars delscatalans qu'ab orgull mostraven aquelles pàgines com exemple de lo que aquí's podia fer. Y com si tot axò no fos prou, quan ja més endavant *La Il·lustració* no podia estendre la seva influencia, emprèn En Matheu, en 1918, la publicació d'una altra revista, ab el títol de *Catalana* tan sols, y avans, en 1914, la dels seus quaderns de *Lectures populars*, que passen de trescents sexanta, gran Antologia dels escriptors de la terra, ahont se recull no únicament lo més conegut dels autors famosos, mes encara lo oblidat, lo que no s'acostuma a llegir continuament, però que té condicions literaries y representa un moment interessant en la prosa, en la poesia, en els diversos genres de lo que en català s'ha escrit. No

(1) La direcció de la primitiva *Renaixensa* com a revista (en 1871) fou d'En Matheu.

(2) En 1883 compraren dita publicació a la Viuda de Sanpons En Francesch Matheu y en Joseph Thomás. En Matheu la continuà fins al 1894.

(3) Iniciada pels volts de 1903.

hauràn de tirar may en cara a En Francesch Matheu els historiadors de la literatura catalana la manca de diligència pera proporcionarlos documents en que basar sa historia, y aqueixa historia, senyors, bé sabeu vosaltres que no's fa solament escrivintla d'una tirada y fixantse no més qu'en certes figures capdals, com en els temps de pobra investigació: qu'encara hi ha una altra manera més forta y profitosa de ferla: l'oferir un munt de documents de tota mena, pacient y fundament arreplegats, en espera de qu'aparexi algun dia un gran talent crítich de poderosa y clarivalent força sintètica que, ab prous materials, ens diga com y per quins camins, ab l'ajuda de grans y de petits, s'arribà a conduhir a port la nau de la Bellesa y del pensament de Catalunya, que feneñ caràcter propi, en la part del mon qu'ocupèm. Encara podèm dir a l'Humanitat quelcom qu'es nostre y dels avis, qu'es flor nascuda com sense esforços del bés magnífich de l'aspra terra y del sol esplendent.

En aqueix triomf de la raça correspondrà sempre un alt lloch, que no pot regatejàrseli, a la generació a que pertanyen homes com En Matheu.

De molts d'ells podia parlar en Joseph Ixart quan en el pròlech de les poesies ilustrades d'En Guimerà escrivia: «Entre les ratlles d'aquestes poesies n'hi ha, donchs, unes altres de recorts literaris y de companyerisme. Demà fullejaràn alguns aquesta edició monumental d'un de nostres millors poetes, y sols hi trobaràn la lletra aislada dels temps y de la societat, la melodia sens l'armonia orquestal; mes els que, en els anys en que han sigut escrits els versos, hem patit la mateixa bojeria d'amor a les lletres catalanes; quantes fesomies, quantes memories, quants epissodis y escenes no veurèm evocats y embarnicats de nou al fullejar aquestes pàgines temps a venir!» Y més endavant: «Cada un ha fet lo que ha pogut; o segueix fent encara... Però si demà, ja lluny, pensèm en el treball d'ara, be podèm dir considerantnos com la companyia d'un regiment: trobarem reviscolantse una literatura, y ab pit y entussiasme la continuarem ab esclat; ja lluny el romanticisme erudit y arqueològich dels primers, y'l romanticisme innovat dels segons, visquérem quan reverdia per tot el culte a la naturalesa y a la veritat, e inocularem la nova sava al trovayre melangiós

primer, y al batallador ab infules-de polítich després; fou nostre credo la senzillès y la sobrietat en la expressió; la fonda intensitat en el sentiment; lo pintoresch en la imatge; en el concepte una ampla llibertat, un eclecticisme artístich que trobava bell lo bell de tots els temps... Hem fet lo que hem pogut perque 'ls estranys parlessin de nostra terra en el present sigle, no sols per sa industria, mes per son ingeni, y hem volgut un ingeni nostre y un caràcter nostre, no per esquerpa toçuderia ni forçat orgull, sino convençuts de que sols la espontaneïtat engendra fills robustos».

Y ara permeteume, senyors, que pera que alguna autoritat tinga 'l meu pobre parlament de benvinguda a un poeta qu' es tot simpatia, elegancia sobria y viril amor patri, l'acabi ab aquelles paraules que no son meves, que son del que, ab En Joan Sardà, fou una de les dugues veus crítiques més escoltades de la seva generació. L'ombra d'abdós amichs, que també ho foren meus en aquell temps, deurà perdonarme qu' espigoli jo tardanament en els granats camps ahont ells segaven ab fe y apilaven les garbes, pera la noble missió de recollir y fer valdre 'l blat sant de la bellesa intelectual.